

**RAÍCES EMOCIONAIS DA
AUTORIDADE E DA PROPIEDADADE**

Casilda Rodríguez

**A EDICIÓN DESTE TEXTO EVITA CONTRIBUIR AO MOVIMENTO DE
DINHEIRO E ALIMENTA-SE DO FAI-NO-TI-MESMX E A EXPROPRIACIÓN**

Nós sabemos de onde provén a carencia... A carencia é preparada, organizada, na produción social... Nunca é primeira; a produción nunca é organizada en función de unha escaseza anterior, é a escaseza a que se aloxa, se vacuoliza, se propaga segundo a organización de unha produción previa. É a arte dunha clase dominante, práctica do baleiro como economía de mercado: organizar a escaseza, a carencia, na abundancia da produción..

O Anti-Edipo (F. Guattari e G. Deleuze)

Introdución

A sociedade patriarcal facémola todos e todas; non é algo exterior a nós. As institucións descansan nos individuos que fomos formados para a obediencia á autoridade e para entender os bens, a terra e as persoas como posesións.

Sempre nos dixeron, para disuadirnos das utopías, que o principio de autoridade e o sentido da propiedade van unidos á mesma condición humana, e cando se fala de elo, sempre sae a relucir o exemplo dos celos, que din que saen de dentro, e que proban que a posesividade é consubstancial á natureza humana. E é certo que tanto o sentido da propiedade como o principio de autoridade están arraigados no máis profundo e básico da nosa psique e das nosas emocións, mais porque estas tamén son obxecto da educación e da manipulación da sociedade patriarcal; da domesticación que se leva a termo con cada criatura humana.

Nesta educación hai dúas partes ou dous aspectos: a educación emocional propiamente dita, e a devastación da vitalidade da criatura humana que se realiza previamente.

A devastación

A devastación da vida é algo previo que o poder debe realizar antes de acometer a extorsión e a explotación da vida, como fixeron os españois que chegaron ao continente americano, que arrasaron a selva para poder facer as plantacións de monocultivos extensivos. Sempre, antes das accións de explotación, de acaparamento e de acumulación, hai unha acción de devastación da abundancia e da riqueza da vida.

O orixinario do capital -da propiedade patrimonial- non é a acumulación senón a devastación. Antes da construción do Estado e da Familia houbo tamén unha devastación do tecido social de apoio mutuo.

E para domesticar ao ser humano realizase tamén unha devastación en cada pequena criatura humana, para por en marcha o proceso de educación das emocións e da psique.

O que ocorre é que se realiza de tal xeito que non nos apercibimos delo porque nos presentan os resultados da devastación como se fose o que sempre houbo (lo que había habido sempre), como se non houbera devastación (como si no hubiera habido devastación). É como se incendian un monte e despois nos din que non houbo nunca nin monte nin incendio, e que o que houbo sempre é o deserto.

Vou a tratar de explicar o tipo de devastación que padece a criatura humana. Cando fai xa máis de cen anos se investigou a psique humana e se inventou o concepto de «inconsciente» para definir a parte non consciente da nosa condición humana, atopáronse co que se veu chamando «complexo de Edipo», ou triangulación edípica dos desexos, das emocións e dos sentimentos, e nolo presentaron como propio da condición humana, como algo innato. Mais, como dixeron Deleuze e Guattari, o Edipo non é innato, senón que é precisamente a parte da psique xa educada e modelada de acordo coa orde social; que

serve ademais para tapar o que había antes da edipización, para desenmascarar a ferida da devastación.

Mais tamén mencionaron (Freud, Lacan) toparse con algo máis no máis oculto e profundo do noso ser, que chamaron «o real-imposíbel», e, referíndose á sexualidade da muller, un «continente negro» que se lles escapaba dos seus esquemas, que non entendían nin podían interpretar; algo que outros (Groddeck) recoñecían como algo indefinido e ignoto. O certo é que non chegaron a investigalo nin a entendelo, quizais porque non puideron, ou porque, dándose conta de que aquilo poñía en entredito a orde social, non se atreveron.

Que querían dicir Freud e Lacan ao afirmar que había algo real pero imposíbel? Como pode haber algo real e ao mesmo tempo imposíbel?

Quizais nos axude a descifralo o mito bíblico da expulsión do Paraíso: un paraíso real, terreal, que existe pero que está prohibido pola Lei, e que polo tanto é imposíbel. Ou sexa, que o real é imposíbel porque o prohibe a Lei.

E que é o real imposíbel? O real son os nosos desexos primarios, descodificados, antes de seren sometidos á devastación da sociedade patriarcal; os nosos desexos que se moven polo principio do pracer, antes que a Lei os manipule para adaptalos á Realidade patriarcal.

E que é o prohibido? O prohibido, e imposíbel nesta sociedade, é o noso crecemento na saciedade dos nosos desexos; a expansión da vida humana pola vía da saciedade dos desexos.

A expulsión do paraíso terreal e real é, entón, a expulsión de un continente negro no que todos e todas, homes e mulleres, habitamos (hemos habitado), preo que quedou fóra do noso mundo conceptual e simbólico, e por iso é impensábel e indicíbel. Sen embargo, é de feito a negación brusca e radical de unha sexualidade primaria e materna. Da nosa estancia en ese continente só nos queda un anhelos emocional que proxectamos cara o futuro.

Cando falamos da represión da maternidade, do matricidio, da transmutación da nai entrañable nunha nai patriarcal, semella que estamos a falar de algo sen importancia, case de unha novela rosa.

Mais do que se trata é da destrución básica da trama social de apoio mutuo que corresponde á condición do ser humano. Cando unha criatura succiona unha mamila de plástico, o malo non é só que succiona o plástico, o malo é o baleiro tralo chupete, a falta do corpo humano detrás do chupete. O chupete de plástico é unha imaxe que representa a correlación entre a devastación do tecido social e a devastación de cada criatura.

A expulsión do paraíso significa a desaparición da nai amante, da relación de ti a ti entre dous amantes, e a súa substitución por unha relación de submisión/autoridade (Amparo Moreno). Trátase de cambiar a nai verdadeira pola nai patriarcal que non reconece os desexos das criaturas, que é insensíbel ao seu sufrimento e que é capaz de reprimila. Este é o principio da Autoridade nas nosas vidas. A represión dos desexos e a obediencia á autoridade convértense en algo bo; e os nosos desexos, ou non contan ou son malos. Esta é a orixe da angustia existencial.

Dende este punto de vista, a represión do desexo do corpo materno é o máis importante que ocorre nas nosas vidas e dende logo de rosa non ten nada. Non imos a entrar, por falta de tempo, nas consecuencias en termos de sufrimento de ámbalas simbioses, nin nas implicacións da represión e negación da sexualidade da muller; posto que se trata agora de entender o cambio que acontece na psique da pequena criatura humana. Trátase de entender o cambio do desexo pola necesidade, e da abundancia da produción pola carencia; o cambio do desexo por un medo abxecto a carecer (Deleuze e Guattari). Necesidade, carencia e medo que non había antes da devastación, o que non era innato. Por que cambialo desexo pola necesidade? Porque se o desexo nos leva ao benestar e a ser libres, a necesidade lévanos á submisión

Na espiral da necesidade, da carencia, do medo a carecer, e na loita pola supervivencia nun entorno devastado, o Poder aplica os seus sutís mecanismos de chantaxe emocional engarzados con uns paradigmas falaces de benestar.

Mais antes de entrar neste punto, hai que dicir concretamente como e cando se realiza o cambio, a expulsión do continente negro. Imos só a mencionar os tres momentos da nosa etapa primal que se interfíren ou se bloquean.

1) Facendo que o embarazo non sexa desexado libidinalmente; isto prepara o terreo para a formación da nai patriarcal, que non é capaz de re-co-ñecer (re-co-na-tre) nin de sentir-con os desexos da súa prole a nai robotizada que non praxe nin apraxe senón que reprime ás criaturas, que é insensíbel aos sufrimentos das criaturas, e que no lugar da nai devén Autoridade.

2) O parto violento dende un útero que non se abre suavemente, senón con contraccións violentas, con paredes (cuyas paredes) que se tensan como se fosen aceiro, producindo un tránsito lento, con atascos, golpes e presións en todo o corpo da criatura, sensación de asfixia, de estar atascada afogándose, da proximidade da morte por asfixia, é dicir, a angustia mortal; isto organiza a experiencia, que ate entón non tivéramos, de que algo moi malo é posíbel que ocorra; é dicir, forma parte da creación do medo preciso para organizala chantaxe.

3) O apartamento da nai despois de nacer e o rompemento prematuro e brusco da simbiose materna; a supervivencia organizada mediante unha robotización da extero-xestación e da crianza. Isto significa tamén sensación e experiencia de angustia mortal. Para calquera mamífero a falta da nai ao nacer interprétase psicossomáticamente como a morte, porque de feito, significa a morte. Aquí consúmase a operación da devastación primaria.

A chantaxe e a educación

Para entender a chantaxe emocional imos imaxinar que o aire que respiramos nos foi desposuído (creo que é case o único da vida do que aínda non fomos desposuídos) e que nos poñen un escafandro de osíxeno para respirar; e que imos por un camiño trazado andando co noso escafandro, mais se nos saímos un pouquiño pola beira quítannola, e cando voltamos a andar sen pisar a liña do borde do camiño nola volven a poñer. E así nola van poñendo e quitando a ratos segundo o noso comportamento. Na pequena criatura humana, a falta de afectividade é tan letal como a falta de aire. A necesidade de afecto convértenos en seres submisos que andan por un camiño trazado; fai que, voluntariamente nos comportemos, non segundo os nosos desexos, senón para compracer aos nosos maiores. É unha chantaxe sutil, que ao principio se realiza sen palabras. O sorriso, a mirada, o ton da voz, a caricia da nai vai definindo o camiño da nosa resignación e da nosa submisión. Aceptamos sen decatarnos que nos reprimen polo noso propio ben; que a represión é boa; que os nosos desexos non contan ou son malos; e aceptamos a inversión do principio do pracer: o que é bo pasa a ser malo, e viceversa. Ao principio, choramos en sinal de protesta. Pouco a pouco deixamos de chorar segundo imos «madurando», pasando as etapas previstas pola psicoloxía, e adquirindo o uso da razón patriarcal. Ao aceptar que o que fan os nosos pais é polo noso ben, quédanos prohibida a rebelión interior. Convertémonos en criaturas inconscientemente submisas e medramos crendo que a Autoridade pertence á orde natural da vida. É a xénese da Servidume Voluntaria que descubriu Etienne de la Boëtie.

Paralelamente, como a nosa existencia como seres produtores de desexos, a nosa verdadeira «identidade» non é recoñecida; como nos desposuíron do aire para respirar, a nosa supervivencia depende de ter o escafandro de osíxeno, da posesión de unha cota de aire, de afecto. A abundancia foi substituída pola carencia, e entón a carencia súplese coa propiedade. Neste mundo para non carecer hai que posuír; posuír bens e persoas. A miña cota de osíxeno son o «meu» papá e a «miña» mamá. Temos que afirmar

a nosa existencia como posuidores, posto que non é recoñecida como produtora de desexos, posto que non existe un tecido social adecuado á miña existencia, posto que mataron á nai. Por iso as pequenas criaturas humanas sempre están dicindo o «meu» papá, a «miña»mamá, a «miña» casa, etc.

É o «eu-posuidor», a identidade como ser posuidor o que se está a formar, en contra de un vivir disolto nun grupo, nun entorno de apoio mutuo; en contra da verdadeira «identidade» da criatura desexante. Por iso os antropólogos falan de un sistema de identidade grupal en certas tribos.

A orde simbólica

A chantaxe emocional que describimos inscríbese nunha orde simbólica que manda e determina o noso inconsciente coa mesma contundencia que a orde capitalista determina a economía. As figuras da nai patriarcal e do pai teñen unha forza simbólica que enche de contido as nosas emocións e todo o que mana da ferida da devastación (medo, humillación, ansiedade, soidade). Son imaxes que canalizan todas as emocións, as necesidades, as carencias, dando unha falsa conciencia do que ocorre, do que me pasa; e así se determina o noso «eu», como o vértice inferior do triángulo edípico. «Eu» son do meu papá e da miña mamá, esa é a miña salvación; a salvación da angustia mortal, de tódalas ansiedades e medos. A afectividade transformouse en propiedade e en submisión. Dende esta constitución do «eu», o Poder aniña e parasita o noso anhelo libidinal.

Pero ademais o pai e a nai representan o modelo humano do que teño que ser. Os arquetipos de home e de muller nos que nos temos que converter. Os arquetipos representan unha tendencia permanente da imaxinación afectiva (Jung). E cara eles proxectamos o noso anhelo libidinal, a carencia, a ansiedade e a frustración da represión da sexualidade primaria. A salvación agora consiste, para a muller, en ser posuída en exclusiva por un

home; e para o home, en posuír en exclusiva a unha muller. O anelo da simbiose materna interprétase co mito da media laranxa, do príncipe azul e de Brancaneves ou Cincenta e a Bela Durminte; do matrimonio e dos «happy-end» da narrativa ou do cinema. (En cambio, Bartolomé de las Casas dicía no ano 1506 que os arawaks da illa La Española non tiñan lei matrimonial algunha e que os homes e as mulleres se escollían e se deixaban sen celos, enfados, nin rancores).

Os arquetipos teñen un contido moi preciso e van a conformar unhas relacións patolóxicas entre os dous sexos (de autoridade/submisión e de propiedade), e entre o/a adulto/a e as criaturas. Os xéneros teñen, pois, non só arquetipos paradigmáticos e roles definidos, senón tamén profundas raíces emocionais. A identificación cos arquetipos é o que nos fai homes e mulleres autoritarios e/ou submisos á autoridade, patolóxicamente dependentes e con sentido da propiedade. Esta identificación iniciase na etapa primal das nosas vidas.

Epílogo

As fontes de coñecemento do indefinido, da devastación oculta, do Crime da Nai, son ante todo os nosos sentimentos e os estremecementos dos nosos corpos devastados cando entran en contradición coa orde establecida. O propio da vida é a anarquía, as relacións sen Poder. Os nosos sentimentos como mulleres e como nais ás veces contradín a Autoridade e a represión que temos que exercer sobre as nosas criaturas, ou a submisión que debemos aos homes. Esta é unha fonte de coñecemento da condición humana.

Tamén hai outras investigacións realizadas en diversos campos do coñecemento:

Da psicoloxía: a descrición da chantaxe emocional e do principio de autoridade durante a infancia, por Alice Miller. E do matricidio, realizada por Victoria Sau.

Da psicanálise: a descrición da Falta Básica no mais fondo da nosa psique, realizada por Michael Balint.

Da arqueoloxía: o descubrimento de sociedades neolíticas non xerarquizadas e non violentas, cunha orde simbólica non manipuladora, senón recreadora da vida; por exemplo, a obra de Marija Gimbutas.

Da antropoloxía: o grupo matrifocal baseado no apoio mutuo, descrito xa polo mesmo Bachofen, e recentemente pola antropóloga arxentina Martha Moia.

Da sexoloxía: o re-descubrimento do orgasmo uterino feminino relatado por Marise de Choisy e por Juan Merelo-Barberá.

Da bioloxía: o apoio mutuo como a condición de todo o vivo, a confirmación da microbioloxía, da xenética e da bioloxía celular do que xa viu Kropotkin fai case cen anos. O relato de Lynn Margulis da condición anárquica da vida.

Todo isto son fontes de coñecemento (das que, insistimos, a principal son os nosos sentimentos) para recuperar a integridade primaria de cada criatura e o tecido social devastado da fraternidade humana.

Casilda Rodríguez

(Ponencia nas Xornadas Libertarias “Mayo 1968-Colombia 1998”)

praxe